6. Luis Fernando Capretz., Faheem Ahmed. Why do we need Personality diversity in Software Engineering - 2010.

Божко Ю. П.

Связь суверенности психологического пространства и личностных особенностей программистов

В статье раскрываются проблемы суверенности и личностных особенностей программистов. Представлены результаты исследования взаимосвязи суверенности и темперамента программистов. Определено особенности темперамента программистов с разным уровнем суверенности психологического пространства.

Ключевые слова: *суверенность, темперамент, программисты.*

Bozhko I. P.

Connection sovereignty of psychological space and personality characteristics of programmers

The article considers the problem of sovereignty and personality characteristics of programmers. The results of studies are given. Finally the author discusses features of temperament programmers with different levels of sovereignty of psychological space.

Key words: sovereignty, temperament, programmers.

Божко Юлія Петрівна – аспірант кафедри загальної психології, Київський національний університет імені Тараса Шевченка.

УДК 159.924:62(043.3)

Бондарчук О. І.,
Пінчук Н. І.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ГАРМОНІЙНОГО РОЗВИТКУ ОБДАРОВАНИХ ПІДЛІТКІВ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

У статті висвітлено зміст, особливості і умови гармонійного розвитку особистості підлітків. Виокремлено структурні компоненти моделі гармонійного розвитку особистості обдарованих підлітків. Виявлено умови психологічного супроводу гармонійного розвитку особистості обдарованих підлітків у навчально-виховному процесі. Джерел – 19.

Ключові слова*: психологічний супровід, гармонійний розвиток особистості, обдарована особистість, підлітковий вік.*

Постановка проблеми. Процес розвитку обдарованої особистості індивідуалізований, неповторний та цілісний, оскільки об'єднує не лише природні ресурси, інтелектуальний потенціал, вольову наполегливість, але й розвинені моральні почуття. Адже «духовна культура стимулює становлення обдарованої індивідуальності, відтворюючи єдність духовного і матеріального, творчого і самобутнього [15]».

Проблема гармонійного розвитку особистості є особливо актуальною для дітей та молоді, які формуючись у складних умовах сьогодення, часто виявляють емоційну нестійкість, імпульсивність, невпевненість у собі, особистісні бар'єри, що позначаються на міжособистісній комунікації тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як свідчать результати нашого дослідження щодо особливостей розвитку особистості *дітей, що займаються технічною творчістю*, встановлено суперечливі тенденції у ціннісно-смисловій сфері досліджуваних, у їхньому ціннісному ставленні до дійсності загалом та до технічної творчості зокрема. У сфері самосвідомості зазначеної категорії підлітків виявлено низький рівень позитивного сприйняття себе як особистості, інтересу до себе, очікування позитивного ставлення з боку інших людей [3].

Адже, підлітковий вік, на думку багатьох дослідників (К. О. Абульханова, Г. О. Балл, Л. Ф. Обухова, Н. П. Паттуріна, В. А. Роменець тощо), це перш за все період духовного розвитку, коли для особистості відкривається власне «Я», розвивається рефлексія, усвідомлення власної неповторності, з'являється відповідальне ставлення до власного вибору життєвих цілей та пріоритетів. Тому сприяння гармонійного розвитку обдарованих підлітків у навчально-виховному

процесі передбачає розробку змісту програми психологічного супроводу, спрямованого на розвиток ціннісно-смислової сфери, сфери самосвідомості та сфери інтелектуального осягнення дійсності відповідно до показників реальної (екстраординарної) обдарованості [13; 15].

Мета статті – виокремити особливості та умови психологічного супроводу гармонійного розвитку обдарованих підлітків у навчально-виховному процесі.

Виклад основного матеріалу і результатів дослідження. Реалізація психологічного супроводу гармонійного розвитку обдарованих підлітків передбачає не тільки декларативне уявлення про особистість учня як суб'єкта самопізнання і саморозвитку, але й враховуються актуальні та потенційні його можливості.

Характеризуючи *особистість підліткового віку*, слід зазначити, що це своєрідний проміжний етап розвитку від дитини до дорослої, зрілої особистості з притаманним тільки їй способом життя і формою діяльності. Підліток заперечує належність до спільноти дітей, і, навпаки, виявляє прагнення здобути статус дорослого. Сформоване почуття «дорослості» актуалізує прагнення підлітків до самоствердження, самовиявлення, самореалізації. Усвідомлення свого місця в системі суспільних відносин створює передумови для реалізації власних здібностей в майбутньому.

Дослідники зазначають [2; 7; 12; 17], що підлітковий вік – це особливий період у розвитку особистості, який характеризується кардинальними якісними змінами становлення особистості. Вікова трансформація, індивідуальний розвиток часто відбувається ривками, нерівномірно: інтелектуальне формування випереджає особистісне і навпаки. Змінюється і соціальна ситуація розвитку – для підлітків провідною діяльністю стає спілкування з однолітками, внаслідок чого він починає «дистанціюватися» від дорослих.

Оскільки підлітковий період – час переходу на якісно новий рівень самосвідомості та Я-концепції – індивід переходить від орієнтацій на оцінки дорослих до власних критеріїв оцінювання власних вчинків, поведінки, особистості в цілому.

На кожному віковому етапі відбувається активна трансформація системи цінностей, яка спонукає особистість до необхідності вносити корективи в індивідуальну систему цінностей, що дає значний простір вільному волевиявленню у формуванні своїх світоглядних пріоритетів. Моральний розвиток з розвитком формального мислення набуває нового змісту, який полягає в тому, що надіндивідуальні цінності та ідеали стають для підлітка важливими та актуальними.

Порівнюючи свої реальні досягнення із взірцем у підлітковому віці починає формуватися самосвідомість. Слід зазначити, що її об'єктом виступають саме ті прояви власної активності дитини, в яких знаходять своє відображення її реально функціонуючі ціннісно-смислові життєві диспозиції. Зазначені диспозиції формуються в процесі активної взаємодії підлітків з їх найближчим навколишнім оточенням (однолітки, друзі) та під постійним впливом оцінного ставлення до них дорослих. Основні параметри ціннісно-смислових життєвих диспозицій дитини (їх структура та зміст) визначаються характером її чуттєво-практичного досвіду. Таким чином, духовний розвиток дитини, з одного боку, детермінується реальним життям та оцінними впливами з боку дорослих, а з іншого, уявляє собою «спонтанний, внутрішньо-необхідний рух» [8].

Протягом вікового періоду розвитку відбувається спеціалізація інтересів, а також диференціація підлітків за ступенем їх активності у розв'язанні дослідницьких проблем. До кінця підліткового віку чітко виокремлюються два крайніх полюси пошукової активності – проблемний (творчий) та непроблемний (нетворчий). Підлітки з проблемним типом активності у ситуаціях невизначеності виявляють високі здібності до самостійного породження питань, проблем, задач і до пошуку їхнього розв'язання. Вони відрізняють високою здатністю включатися в поставлену проблему, при необхідності, відкладати, а потім, з розширенням досвіду проведення дослідної роботи, повертатися до неї [15].

Зважаючи на зазначене, дослідники [15] виокремлюють два типи розвитку особистості підлітків: гармонійний (сприятливий тип) та проблемний (дисгармонійний, нерівномірний психічний розвиток). Особистість із гармонійним розвитком визначають наступні якості: підвищена самостійність навчання та діяльності, високий рівень та специфічність спрямованості пізнавальної потреби, адекватне сприйняття себе та своїх досягнень, позитивність самооцінки, почуття справедливості тощо. Для проблемного розвитку характерний дисгармонійний, нерівномірний характер психічної організації обдарованої дитини: суперечлива, нестабільна самооцінка, незадоволеність собою та результатами власної діяльності через підвищену вимогливість до себе, емоційна чутливість, яка посилює вразливість при невдачах тощо.

На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу літератури (О. В. Зазимко, Д. К. Корольов, Р. О. Семенова та ін.) гармонійний розвиток особистості розуміється нами як якісно своєрідне поєднання ансамблю властивостей особистості, що забезпечує багатогранність проявів потенційних можливостей, та міри індивідуальної своєрідності пізнавального досвіду [5; 15].

Також, встановлено, що гармонійний розвиток особистості передбачає наявність у особистості високого рівня духовного розвитку (сфера цінностей та смислів), самосвідомості, інтелектуальної зрілості (сфера інтелектуального осягнення дійсності). Відповідно до моделі гармонійного розвитку особистості можна говорити про два рівні: базовий та творчий.

На базовому рівні гармонійний розвиток особистості у сфері цінностей та смислів характеризується розвинутими цінностями вдосконалення себе та інших, духовного розвитку, а на творчому – спрямованістю на творчу діяльність у певному напрямі. У сфері самосвідомості на базовому рівні гармонійного розвитку особистості властиве загальне позитивне самоставлення, а на творчому рівні – усвідомлення себе та позитивне ставлення до себе як до творчої особистості. Сфера інтелектуального осягнення дійсності на базовому рівні включає загальні інтелектуальні здібності, а на творчому – здатність до творчого розв'язання завдань тощо. Психофізіологічним базисом гармонійного розвитку особистості є підвищена працездатність, пластичність у предметній діяльності та соціальній взаємодії, а також емоційна чутливість.

На основі узагальнення результатів теоретичного аналізу літератури (Л. Бурлачук [4], С. Максименко [9], Р. Семенова [15] та ін.) встановлено, що до основних показників розвитку обдарованої особистості можна віднести:

– розвиток самосвідомості на основі здатності до рефлексії, що сприяє самопізнанню, розвитку цілісності Я; відсутність деструктивних внутрішньоособистісних конфліктів;

– розвиток інтринсивної мотивації; внутрішнього локусу контролю;

– розвиток когнітивної сфери у напряму визначеності, диференціації, когнітивного освоєння та розширення життєвого простору, сприймання його як простору вільного пересування; інтерпретації суперечностей як проблем, що потребують розв'язання; розширення цілей життєдіяльності;

– здатність до автентичної самопрезентації себе в міжособистісних стосунках на різних рівнях спілкування; передавання власного конструктивного досвіду учасникам міжособистісної взаємодії;

– духовний зростання на основі звернення особистості до свого внутрішнього світу, пізнання своїх внутрішніх особливостей і можливостей, усвідомлення смислу свого існування; орієнтації на співбуття з іншою людиною, яка сприймається не як об'єкт впливу, а суб'єкт, незалежна, автономна особистість, партнер у співпраці, рівний носій духовної сутності;

– здатність до творчості; прагнення до досягнення суспільно корисних і особистісно значущих творчих результатів.

Залежно від особливостей розвитку цих сфер особистості можна виокремити гармонійний та проблемний типи розвитку особистості.

Про гармонійний тип розвитку особистості йдеться у разі узгодженого, гармонійного поєднання всіх сфер розвитку, наявності в особистості високого рівня духовного розвитку (сфери цінностей та смислів), самосвідомості, інтелектуальної зрілості (сфери інтелектуального осягнення дійсності).

Проблемний тип характеризується наявністю проблем в духовному розвитку, розвитку самосвідомості, досягненні інтелектуальної зрілості, автентичності самопрезентації тощо.

Велика роль у забезпеченні умов особистісного розвитку належить школі як інституту соціалізації особистості, що поєднує завдання засвоєння особистістю вихованця нормативної поведінки водночас із необхідністю створення умов для формування власної позиції кожного суб'єкта навчально-виховного процесу на основі усвідомленого вибору, реалізації його творчого потенціалу, гармонійного розвитку особистості тощо.

Психологічний супровід обдарованих підлітків можна визначити як систему, спрямовану на створення умов для виявлення, підтримки та розвитку такої категорії дітей, їх самореалізації, професійного самовизначення, збереження психічного та фізичного здоров'я, які організовуються у навчальному закладі [1; 14; 18]. Він може бути успішно реалізований лише за узгодженими діями усіх учасників навчально-виховного процесу, оскільки дитина є активним суб'єктом взаємодії.

Спираючись на досвід практичної роботи з обдарованими дітьми (В. О. Моляко [10], О. Л. Музика [11], О. І. Савєнков [16], Р. О. Семенова-Пономарьова [15], І. С. Якиманська [19]), та

враховуючи результати дослідження психологічних особливостей обдарованих підлітків, які займаються технічною творчістю, визначено основні принципи психологічного супроводу гармонійного розвитку особистості:

– системності (моніторинг взаємообумовлюючого впливу психологічних факторів на розвиток обдарованої особистості);

– комплексності (орієнтація на гармонійний розвиток пізнавальної мотивації в усіх сферах життя підлітка шляхом використання взаємодоповнюючих методів корекційно-розвиваючого впливу);

– індивідуалізації (розвиток позитивного ставлення до себе, адекватної самооцінки за допомогою врахування індивідуальних особливостей розвитку обдарованих підлітків);

– активності особистості (подолання бар'єрів розвитку відбувається шляхом продуктивного використання ресурсів особистості та включення її у творчу діяльність);

– дослідницької позиції (розвиток загальних умінь і навичок дослідницького пошуку обдарованих підлітків відбувається за рахунок залучення широкого діапазону навчальних предметів при самостійному знаходженні способу вирішення проблеми);

– об'єктивації поведінки (в процесі творчої діяльності поведінка трансформується від імпульсивних форм на рівень усвідомлюваної дії шляхом використання зворотного зв'язку);

– партнерського спілкування (розвиток рефлексії, толерантності, визнання цінності іншої особистості, його думок, інтересів, уподобань).

Ці принципи конкретизовано у *психологічних умовах* сприяння гармонійному розвитку особистості обдарованих підлітків: 1) створення сприятливого розвивального середовища, яке активізує творчий процес на засадах партнерства, толерантності, заохочення творчої ініціативи; 2) організація проектної діяльності, що ґрунтується на виконанні диференційованих завдань із урахуванням інтересів і здібностей кожного; 3) використання інтерактивних методів навчання як засобу сприяння розвитку ціннісно-смислової сфери, сфери самосвідомості та сфери інтелектуального осягнення дійсності дітей; 4) забезпечення можливості вимірювання індивідуально-психологічних характеристик особистості у процесі моніторингу їх розвитку; 5) включення творчості у більш широкий контекст соціальної активності дитини з метою гармонійного розвитку його особистості; 6) підготовка педагогічних працівників і, насамперед, керівників освітніх організацій до сприяння гармонійному розвитку особистості у навчально-виховному процесі.

Важливим етапом організації такого супроводу є відповідна психологічна підготовка керівників та персоналу освітніх організацій, яка спрямована на актуалізацію прагнення до аналізу психологічних умов гармонійного розвитку обдарованої особистості дитини, вдосконалення системи роботи навчального закладу для стимулювання творчого самовиразу, самореалізації, самоствердження кожного учасника навчально-виховного процесу.

На думку науковців [15], специфіка такої підготовки передбачає врахування ряду вимог: *зміна професійно-особистісної позиції* (зміна педагогічної свідомості – злам стереотипів сприймання (учня, навчального процесу, себе самого), спілкування, способів взаємодії тощо); *створення психолого-педагогічних умов для підвищення професійної майстерності* (система гуртків, факультативів, секцій, постійно діючих робочих груп); *врахування специфіки умов навчального закладу* (наявність навчально-методичних матеріалів, матеріально-технічних засобів, а також спеціалістів високого рівня); *створення системи консультування та тренінгів* (як ефективної форми, яка сприятиме усвідомленню власних особистісних резервів, а також формуванню необхідних навичок самопізнання, самоконтролю та потреби в саморозвитку).

Здійснення ефективної психологічної підготовки керівників та персоналу освітніх організацій не тільки до реалізації інноваційних форм навчання та виховання обдарованих дітей, але й до їхньої успішної самореалізації та самоактуалізації, може забезпечуватись шляхом впровадження запропонованої програми психологічної підготовки у вигляді спецкурсу в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Висновки. Гармонійний розвиток особистості можна визначити як якісно своєрідне поєднання ансамблю властивостей особистості, що забезпечує багатогранність проявів потенційних можливостей, та міри індивідуальної своєрідності пізнавального досвіду і передбачає наявність у особистості високого рівня духовного розвитку (сфера цінностей та смислів), самосвідомості, інтелектуальної зрілості (сфера інтелектуального осягнення дійсності).

Залежно від особливостей розвитку цих сфер особистості можна виокремити гармонійний (узгоджене поєднання всіх сфер розвитку) та проблемний (наявність бар'єрів розвитку в одній або декількох сферах) типи розвитку особистості.

Встановлено, що психологічний супровід обдарованих підлітків – це система, спрямована на створення умов для виявлення, підтримки та розвитку такої категорії дітей, їх самореалізації, професійного самовизначення, збереження психічного та фізичного здоров'я, які створюються в освітній організації усіма учасниками навчально-виховного процесу.

Визначено основні принципи та умови психологічного супроводу гармонійного розвитку особистості обдарованих підлітків. Констатовано, що реалізація програми підготовки керівників та персоналу освітніх організацій до здійснення психологічного супроводу особистості обдарованих підлітків може бути здійснена в процесі підвищення кваліфікації в умовах післядипломної педагогічної освіти.

Література

1. Битянова М. Р. Организация психологической работы в школе / М. Р. Битянова. – М. : Совершенство, 1998. – 298 с.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. – СПб. : Питер, 2008. – 400 с. – (Серия «Мастера психологии»).
3. Бондарчук О. І. Психологічні умови гармонійного розвитку особистості підлітків у процесі творчості / О. І. Бондарчук, Н. І. Пінчук // Вісник післядипломної освіти : зб. наук. праць ; ред. кол. В. В. Олійник (голов. ред.) [та ін.]. – К. : Геопринт, 2013. – Вип. 9(22). – С. 43–50.
4. Бурлачук Л. Ф. Про критерії розвитку особистості / Л. Ф. Бурлачук, М. Келесі // Вісник Київського університету. – Серія : Соціологія. Психологія. Педагогіка. – Вип. 2. – К., 1996. – С. 90–93.
5. Додонов Б. И. Гармоническое развитие и типологическое своеобразие личности / Б. И. Додонов // Психология формирования и развития личности ; под ред. Л. И. Анцыферовой. – М. : Наука. 1981. – С. 284–304.
6. Здібності, творчість, обдарованість : теорія, методика, результати досліджень / За ред. В. О. Моляко, О. Л. Музики. – Житомир : Рута, 2006. – 320 с.
7. Кон И. С. Открытие «Я» / И. С. Кон. – М. : Политиздат, 1978. – 367 с.
8. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / Г. С. Костюк ; упоряд. і авт. комент. В. В. Андрієвська та ін. ; за ред. Л. М. Проколієнко. – К. : Рад. школа, 1989. – 608 с.
9. Максименко С. Д. Генетическая психология : методологическая рефлексия проблем развития в психологии / С. Д. Максименко. – М. : Рефл-бук ; К. : Ваклер, 2000. – 320 с.
10. Моляко В. А. Творческая конструктология : пролегомены / В. А. Моляко – К. : Освита Украины, 2007. – 388 с.
11. Музика О. Л. Ценностные ориентиры и психологическая поддержка одаренных детей / О. Л. Музика, О. О. Музика // На злеті думки. Залучення обдарованої молоді до науково-дослідницької роботи : зб. доповідей та тез науково-практичної конференції. – Житомир : МАН, Житомирське регіональне відділення, 2013. (1). – С. 6-11.
12. Обухова Л. Ф. Детская (возрастная) психология : учебник / Л. Ф. Обухова. – М. : Российское пед. агентство, 1996. – 374 с.
13. Пінчук Н. І. Психологічні фактори розвитку технічно обдарованої особистості в підлітковому віці / Н. І. Пінчук // Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. психол. н. : спец. 13.00.07 «Педагогічна та вікова психологія». – К., 2010. – 20 с.
14. Подшивайлова Л. І. Практический опыт реализации психологического обеспечения развивающего учебно-воспитательной среды / Л. І. Подшивайлова, М. М. Подшивайлов. – Рідна мова. – 2012. – № 18. – С. 19–23.
15. Психологические факторы развития одаренной личности : монография / [под ред. Р. А. Семеновой-Пономаревой]. – Житомир : ЖГУ им. И. Франка, 2007. – 186 с.
16. Савенков А. И. Психологические основы исследовательского подхода к обучению : учебное пособие / А. И. Савенков. – М. : Ось-89, 2006. – 480 с.
17. Фельдштейн Д. И. Психология становления личности / Д. И. Фельдштейн. – М. : Междунар. пед. академия, 1994. – 192 с.
18. Хоменко О. А. Психологический мониторинг как средство психологического сопровождения учащихся в школе полного дня / О. А. Хоменко. – Директор школи, ліцею, гімназії. 2010. – № 1. – С. 107–111.
19. Якиманская И. С. Принципы построения образовательных программ и личностное развитие учащихся / И. С. Якиманская // Вопросы психологии. – 1999. – № 3. – С. 39–45.

References

1. Bytyanova M. R. Organizatsiya psyholohycheskoy raboty v shkolie / M. R. Bytyanova. – M. : Soviershenstvo, 1998. – 298 s
2. Bozovich L. I. Lichnost i ejo formirovanie v detskom vozraste / L. I. Bozovich. – SPb. : Piter, 2008. – 400 s. – (Seria «Mastera psihologii»)
3. Bondarchuk O. I. Psihologichni umovy garmoniynogo rozvitku osobistosti pidlitkiv u protsesi tvorchosti / O/ I. Bondarchuk, N. I. Pinchuk // Visnyk pislyadiplomnoї osvity: zb. nauk. prac ; red. kol. V. V. Oliynik (holov. red.) [ta in.]. – K. : Geoprint, 2013. – Vyp. 9 (22). – S. 43–50.
4. Burlachuk L. F. Pro kriteriї rozvitku osobistosti / L. F. Burlachuk, M. Kelesi // Visnyk Kiyivskogo universitetu. – Seriya : Sotsiologiya. Psihologiya. Pedagogika. – Vyp. 2. – K., 1996. – S. 90–93.
5. Dodonov B. I. Garmonicheskoe razvitie i tipologicheskoe svoeobrazie lichnosti / B. I. Dodonov // Psihologia formirovania i razvitia lichnosti ; pod red. L. I. Ancyferovoj. – M. : Nauka, 1981. – S. 284–304.
6. Zdibnosti, tvorchist, obdarovanist : teoriya, metodyka, rezultaty doslidzhen / Za red. V. O. Moliako, O. L. Musyky. – Zhitomyr : Ruta, 2006. – 320 s.
7. Kon I. S. Otkrytie «Ya» / I. S. Kon. – M. : Politizdat, 1978. – 367 s.
8. Kostiuk G. S. Navchalno-vyhovny proces i psihichny rozvytok osobistosti / G. S. Kostyuk ; uporiad. i avt. koment. V. V. Andrievska ta in. ; za red. L. M. Prokolienko. – K. : Rad. Shkola, 1989. – 608 s.
9. Maksimenko S. D. Geneticheskaja psihologiia : metodologicheskaja refleksiia problem razvitiia v psihologii / S. D. Maksimenko. – M. : Refl-buk ; K. : Vakler, 2000. – 320 s.
10. Moliako V. A. Tvorcheskaja konstruktologiia : prolegomeny / V. A. Moliako – K. : Osvita Ukrainy, 2007. – 388 s.
11. Muzyka O. L. Cennostnye orientiry i psihologicheskaja podderzhka odarennyh detej / O. L. Muzyka, O. O. Muzyka // Na zleti dumky. Zaluchennia obdarovanoji molodi do naukovo-doslidnickoji roboty : zb. dopovidej ta tez naukovo-praktichnoji konferenciji. – Zhitomyr : MAN, Zhitomyrske regionalne viddilennia, 2013. (1). – S. 6-11.
12. Obuhova L. F. Detskaja (vozrastnaja) psihologiia : uchebnik / L. F. Obuhova. – M. : Rossijskoe ped. agentstvo, 1996. – 374 s.
13. Pinchuk N. I. Psyhologichni faktory rozvytku tehnichno obdarovanoji osobistosti v pidlitkovomu vici / N. I. Pinchuk // Avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia k. psyhol. n. : spec. 13.00.07 «Pedagogichna ta vikova psihologiia». – K., 2010. – 20 s.
14. Podshivajlova L. I. Prakticheskij opyt realizacii psihologicheskogo obespechniia razvivajushchego uchebno-vospitatelnoj sredy / L. I. Podshivajlova, M. M. Podshivajlov. – Ridna mova. – 2012. – № 18. – S. 19–23.
15. Psihologicheskie faktory razvitiia odarennoj lichnosti : monografiia / [pod red. R. A. Semenovoj-Ponomarevoj]. – Zhitomyr : ZhGU im. I. Franka, 2007. – 186 s.
16. Savenkov A. I. Psihologicheskie osnovy issledovatelskogo podhoda k obucheniju : uchebnoe posobie / A. I. Savenkov. – M. : Os-89, 2006. – 480 s.
17. Feldshtejn D. I. Psihologiia stanovleniia lichnosti D. I. Feldshtejn. – M. : Mezhdunar. ped. Akademiia, 1994. – 192 s.
18. Homenko O. A. Psihologicheskij monitoring kak sredstvo psihologicheskogo soprovozhdeniia uchashchihsia v shkole polnogo dnia / O. A. Homenko. – Direktor shkoly, líceju, gimnazii. 2010. – № 1. – S. 107–111.
19. Yakimanskaja I. S. Principy postroeniia obrazovatelnyh programm i lichnostnoe razvitie uchashchihsia / I. S. Yakimanskaja // Voprosy psihologii. – 1999. – № 3. – S. 39–45.

Бондарчук Е. И., Пинчук Н. И.

ПСИХОЛОГИЧЕСКОЕ СОПРОВОЖДЕНИЕ ГАРМОНИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ ОДАРЕННЫХ ПОДРОСТКОВ В УЧЕБНО-ВОСПИТАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ

В статье раскрыты содержание, особенности и условия гармоничного развития личности подростков. Выделены структурные компоненты модели гармоничного развития одаренных подростков. Выявлены условия психологического сопровождения гармоничного развития личности одаренных подростков в учебно-воспитательном процессе. Источников – 19.

Ключевые слова: *психологическое сопровождение, гармоничное развитие личности, одаренная личность, подростковый возраст.*

Bondarchuk E., Pinchuk N.

PSYCHOLOGICAL CONDITIONS OF HARMONIOUS PERSONALITY'S DEVELOPMENT DURING TEENAGERS' PERIOD IN THE PROCESS OF CREATIONS

The article reveals the contents, features and conditions of harmonious development of teenagers' period. Elaborated was the structural component of the model of harmonious development of personality of gifted teenagers. Identified conditions of psychological support harmonious personality's development of gifted teenagers. Sources – 19.

Key words: *psychological support, harmonious personality's development, gifted person, teenagers' period.*

Бондарчук Олена Іванівна – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології управління ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ

Пінчук Наталія Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології управління ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України, м. Київ

УДК 159.9

Борисюк А. С.

РОЛЬ МОТИВАЦІЇ НАВЧАННЯ У ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ СТУДЕНТА-МЕДИКА

У статті наведено теоретичний огляд та результати емпіричного дослідження впливу мотиваційної сфери на пізнавальну активність та професійне становлення студента-медика. Джерел – 8.

Ключові слова: *мотивація вибору професії, мотивація навчальної діяльності, професійне становлення, пізнавальна активність.*

Постановка проблеми. Підготовка лікарських кадрів є центральною ланкою розбудови та оновлення системи охорони здоров'я України. Найважливішим завданням сучасної вищої медичної освіти є підготовка не тільки висококваліфікованого, конкурентоспроможного лікаря-професіонала, а й становлення студента як багатогранної особистості.

Навчання у вищому навчальному закладі відбувається під впливом стимулів, бажань і мотивів, що спонукають студента до дій та утворюють мотиваційну сферу. Саме з їх впливом пов'язані досягнення мети й успіхів у навчанні. Мотивація навчання є одним із факторів впливу на ступінь навчально-пізнавальної активності майбутніх спеціалістів. Навчальний процес як форма студентської діяльності у медичному навчальному закладі – це професійна освіта, розвиток уміння самостійно приймати рішення, формування та виховання особистості. Рівень та якість засвоєння знань, умінь і практичних навичок студентами залежать значною мірою від того, наскільки навчання, як процес здобуття фаху та особистого самовдосконалення є особистісно значущим, підкріпленим внутрішніми позитивними мотивами. Тому навчально-виховний процес у вищій школі повинен бути зорієнтований не лише на засвоєння знань, а й на розвиток особистості й передовсім на дослідження та врахування її мотиваційної сфери.

Як відомо, на продуктивність будь-якої діяльності значною мірою впливає характер мотивації. Внутрішня позитивна мотивація підвищує продуктивність діяльності, сприяє отриманню людиною задоволення, а негативна й зовнішня – знижують, і тоді діяльність сприймається як примус. Причому внутрішню позитивну мотивацію до навчання, самовдосконалення та професійного зростання саму по собі можна розглядати як професійно значущу якість, особливо ж у тих випадках, коли йдеться про творчі професії, до яких належить і професія лікаря. Лише за умови відповідності діяльності мотивам та потребам особистості, її професійно важливі якості "розкриваються" у цій діяльності, підвищуючи її ефективність, успішність і забезпечують саморозкриття та самореалізацію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Незважаючи на значущість проблеми мотивації, на сьогодні не існує однозначного тлумачення змісту дефініцій «мотив», «мотивація». Зокрема, К. К. Платонов пов'язує мотиви з психічними явищами особистості, Х. Хекхаузен до мотивів відносить потреби, потяги, схильності, Є. П. Ільїн обґрунтував полікомпонентність структури мотиву. О. М. Леонтьєву належить поділ мотивів на смислоутворюючі, що спонукають